

МЕТОДОЛОГІЯ НАУКИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА: ТЕОРЕТИЧНИЙ ДИСКУС ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ

METHODOLOGY OF INTERNATIONAL LAW: MODERN TRENDS

Громошенко К. В.,
д.ю.н.,
професор кафедри міжнародного права та
порівняльного правознавства
Міжнародний гуманітарний університет

Тицька Я. О.,
к.ю.н.,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
факультету права та економіки
Міжнародний гуманітарний університет

Стаття присвячена обґрунтуванню основних положень методології міжнародного права. Розкривається сутність методології міжнародного права та її значення, дослідницькі підходи до визначення методології та її структури.

Дослідження виходить із безперечної актуальності методології міжнародного права для проведення міжнародно-правових досліджень, в тому числі звертається увага на те, що саме використання філософських та методологічних засад в процесі наукового дослідження нерідко стає запорукою розвитку міжнародного права як науки.

Розглянута методологія міжнародного права як складного за своєю структурою багаторівневого ієрархічного утворення. Обґрунтовується доцільність застосування методологічного плюралізму.

Підкреслюється недостатня увага з боку наукової спільноти до проблеми розробленості методології міжнародного права. Набули значного поширення еkleктизм, некритичне запозичення методологічних прийомів пізнання з інших правових і неправових наук без їх належної прив'язки до використання в міжнародно-правових дослідженнях.

Авторами особлива увага приділена аксіологічному, культурологічному, цивілізаційному, герменевтичному, синергетичному та потребовому методологічним підходам пізнання, їхній специфіці та проявам в міжнародному праві.

В ході наукового дослідження було використано цілу низку різноманітних загальнонаукових та спеціально-правових методів наукового пізнання, зокрема, історичний, системно-функціональний, порівняльно-правовий методи, метод аналогії, правового моделювання та правового прогнозування.

Сформовано висновок, що методологія міжнародного права, по-перше, має опиратися на принцип методологічного плюралізму, що не лише дозволить дати якісний змістовний аналіз явищам міжнародно-правової дійсності, але й винести певні аналогії, що мають значення для розвитку науки міжнародного права; по-друге, забезпечить різнобічне дослідження явищ міжнародно-правової дійсності.

Ключові слова: методологія права, методологія юридичної науки, міжнародне право, дослідницький підхід, дослідницький метод

The article is devoted to the justification of the main provisions of the methodology of international law. The essence of the methodology of international law and its significance, research approaches to defining the methodology and its structure are revealed.

The study is based on the undeniable relevance of the methodology of international law for conducting international legal research, including drawing attention to the fact that the use of philosophical and methodological principles in the process of scientific research often becomes the key to the development of international law as a science.

The methodology of international law as a multi-level hierarchical entity complex in its structure is considered. The expediency of using methodological pluralism is substantiated.

Insufficient attention from the scientific community to the problem of the development of the methodology of international law is emphasized. Eclecticism, the uncritical borrowing of methodological methods of knowledge from other legal and non-legal sciences without their proper reference to use in international legal research, have become widespread.

The authors pay special attention to axiological, cultural, civilizational, hermeneutic, synergistic and necessary methodological approaches to knowledge, their specificity and manifestations in international law.

In the course of scientific research, a number of various general scientific and special-legal methods of scientific knowledge were used, in particular, historical, system-functional, comparative-legal methods, the method of analogy, legal modeling and legal forecasting.

The conclusion was formed that the methodology of international law, firstly, should be based on the principle of methodological pluralism, which will not only allow to provide a qualitative meaningful analysis of the phenomena of international legal reality, but also to draw certain analogies that are important for the development of the science of international law; secondly, it will provide a versatile study of the phenomena of international legal reality.

Key words: methodology of law, methodology of legal science, international law, research approach, research method

Постановка проблеми. Питання методології міжнародного права стали предметом наукових пошуків лише деяких учених, як наслідок – невисокий рівень розробленості методологічних підходів, методів та принципів до пізнання міжнародно-правових явищ. Загальний стан розробки методології міжнародного права суттєво відстає від сучасних потреб, фонтанує відчутними недоліками. Набули значного поширення еkleктизм, некритичне запозичення методологічних прийомів пізнання з інших правових і неправових наук без їх належної прив'язки до використання в міжнародно-правових дослідженнях, методологічна невизначеність тощо. Як слушно відмічає Т. Короткий: «результатом є односторонній, як правило, пози-

тивістський підхід до міжнародного права, вивчення його в прикладному аспекті» [6, с. 529].

В певній мірі схожу позицію займає Т. Анцупова, котра вказує, що: «на жаль, автори сучасних вітчизняних дисертаційних та монографічних досліджень, за декількома винятками, обмежуються коротким описом сукупності загальних і спеціальних методів (у вступі), що були використані впродовж дослідження, не вдаючись до детального аналізу філософських та методологічних засад дослідження. Таким чином, методологія вітчизняної науки міжнародного права не отримує належного розвитку, а опис методів дослідження сприймається як вимушений реверанс у бік філософської та загально-правової мето-

дології. Між тим методологія науки міжнародного права потребує самостійного шляху розвитку, звичайно у координаційному зв'язку з загальною філософією і методологією права» [2, с. 158].

На думку деяких науковців, сьогодні у вітчизняній науці міжнародного права настав період, коли вона певною мірою вичерпала свій ресурс розвитку («в ширину»), та має бути готовою «поглинути на себе» начебто збоку, перевірити свій методологічний інструментарій, суттєво оновити останній з урахуванням фундаментальних досліджень з метою переходу на якісно новий рівень розуміння правової реальності. Саме тому аналіз методології науки міжнародного права в умовах глобальної правової інтеграції слід пов'язувати з ідеями аксіології та антропології права, що властиві сучасному стану розвитку методології права.

Аналіз дослідження даної проблеми. Дослідженню окремих питань методології міжнародного права присвячені наукові праці Т. Анцупової, Д. Денисова, А. Дмитрієва, О. Задорожного, О. Київця, Т. Короткого, О. Мережка, Г. Тіукіної, В. Філатова, С. Черніченка та інших вітчизняних та зарубіжних вчених. Разом з тим, слід відзначити, що не дивлячись на доробки вищезгаданих науковців, встановлено, що питанням методології міжнародного права приділено відносно небагато уваги у вітчизняній юридичній науці, що свідчить про актуальність теми даного наукового пошуку.

Метою статі є аналіз сфери застосування загальнонаукових та спеціально-правових методів дослідження в сучасному міжнародному праві.

Виклад основного матеріалу. Говорячи про метод міжнародного права, слід виходити з того, що жодна наукова дисципліна не може обмежуватись використанням одного-єдиного методу, нехай навіть такого всеохоплюючого, яким є діалектичний метод. Поряд з ним в процесі наукового пізнання широко застосовуються і інші методи – загальнонаукові, спеціально-правові тощо.

Виходячи з того, що в міжнародному праві використовується не один, а декілька методів наукового пізнання міжнародно-правової дійсності, більш логічним було б вести мову не про якийсь один метод, а про сукупність методів, їхню систему – про методологію міжнародного права.

Необхідною передумовою визначення особливостей методології сучасного міжнародного права є розуміння поняття методології. Методологія у вітчизняній правничій літературі визначається як: теорія людської діяльності «пізнання, мислення або, якщо говорити точніше, вся діяльність людства, включаючи сюди не лише власне пізнання, але й виробництво» [9, с. 6]; «вчення про структуру, логічну організацію, методи, засоби і форми діяльності дослідника в процесі пізнання ним досліджуваних явищ» [4, с. 34]; «система підходів, методів і способів наукового дослідження, теоретичні засади їх використання під час вивчення державно-правових явищ» [11, с. 618].

Запорукою успішного використання методологічного інструментарію при проведенні досліджень в області міжнародного права є розуміння структури методології. Аналіз позицій вчених стосовно структури методології свідчить, що переважна більшість вчених виділяють чотири рівні методології права: 1) загальні світоглядно-філософські підходи, які становлять основу пізнання і визначають стратегію дослідження; 2) загальні принципи, які виступають загальноприйнятими вихідними положеннями, що поширюють свою дію на всі об'єкти пізнання у конкретній галузі знань; 3) загальнонаукові методи, застосування яких дозволяє надати об'єкту пізнання загальну характеристику; 4) конкретно-наукові методи, за допомогою яких об'єкт пізнання конкретизується з урахуванням розробок конкретної науки або вчення, сформованого в її межах [5, с. 79-80].

Поділяючи наведену позицію, необхідно наголосити на певній умовності підходу до побудови структури методології права. На думку відомого українського вченого М. Костецького: «коли йдеться про методологію в юридичній науці, то необхідно відмовитись від ієрархії методологій, що визначається як філософська, загальнонаукова та конкретно-наукова. Методології слід «розташовувати» по горизонталі і використовувати їх вчений може за власним вибором» [8, с. 10].

В рамках даного дослідження ми будемо спиратися на концептуальні підходи та методи наукового пізнання, виявлені наукою та адаптовані дослідницькою практикою. Методологія міжнародного права базується на принципах плюралізму, що передбачає використання в процесі пізнання якомога більшої кількості методологічних підходів, методів та принципів. Як слушно зауважує сербський вчений Р. Лукич, неможливо стати гарним юристом, залишаючись лише «чистим» діалектиком, що немає знань, необхідних для застосування спеціальних методів, властивих праву. Однак, неможливо ним стати і в тому випадку, коли обмежуватись виключно спеціальними, чисто професійними методами та підходами до права з позиції більш загального, діалектичного методу.

Синергетичний підхід. На думку М. Ялі, даний методологічний інструмент «має особливе значення для дослідження міжнародно-правових явищ, оскільки під час використання синергетичного підходу сучасні міжнародно-правові відносини слід розглядати як складну систему взаємовідносин її складових елементів, кількість яких завдяки глобалізації ним процесам і надалі продовжує постійно збільшуватися. Це призводить до ускладнення як процесу прийняття зовнішньополітичних рішень, так і до непередбачуваності розвитку самих міжнародно-правових відносин» [16, с. 113].

Застосування синергетичного методу в міжнародному праві дозволяє прийняти правильне рішення і спрогнозувати ймовірні наслідки певних дій. Окрім цього, використання даного методу дозволяє по-іншому ставитись до правового світу: чітко усвідомлювати принципи еволюції регіональних та міжнародної правових систем; розуміти причини кризи, невірноваженості та хаосу; опанувати методи управління складними наднаціональними правовими системами, котрі знаходяться в мінливому стані зберігання певної послідовності.

Помітно актуалізується необхідність використання **потребового підходу**, обґрунтування якого подане в працях П. Рабиновича. Науковець виходить з того, що даний підхід є «аксіоматичною ідеєю про те, що соціальна природа, соціальна суть явищ – це не здатність слугувати засобом задоволення потреб суб'єктів суспільства. В зв'язку з цим стає зрозумілим, що розкрити суть соціального явища можливо лише встановивши:

- а) потреби яких суб'єктів (тобто чий потреби) задовольняє дослідницький елемент: чи потреби окремих індивідів (фізичних осіб), чи їх спільнот, об'єднань, чи суспільства в цілому;
- б) які саме види потреб він задовольняє. Ідея, парадигма, котра направляє дослідження на виявлення вказаних соціальних факторів, як раз і втілює, «відокремлює» такий дослідницький підхід, котрий має назву «потребовий» [12, с. 71].

Евристичний потенціал використання потребового підходу при дослідженні явищ міжнародно-правової дійсності вбачається в наступному: по-перше, дозволяє пояснити нездоланність змістовної плюралістичності праворозуміння на міжнародному та на національному рівнях; по-друге, виявити та пояснити причини динамізму міжнародно-правових концепцій; по-третє, орієнтуючись на носіїв тих потреб, задоволення яких опосередковується міжнародним правом, сприяє виявленню соціальної сутності явищ міжнародно-правової дійсності, а не маскування чи спотворення останніх.

Культурологічний підхід. Використання культурологічного підходу в міжнародному праві доцільно в зв'язку з тим, що на міжнародному рівні встановлюються єдині правила поведінки для носіїв різних правових культур, що проживають на території не лише різних держав, а й континентів. Міжнародний культурний простір складається з різних держав, що є рівноправними учасниками створення та розвитку міжнародного права.

Культурологічний підхід важливий при вивченні спадковості в праві, котра представляє собою елемент традиції, утворює своєрідну колективну пам'ять суспільства та культури, що забезпечує самототожність та спадковість в розвитку як окремих індивідів, так і цілих співтовариств.

Аксіологічний підхід у методології юриспруденції – це загальна стратегія дослідження, що визначає розгляд права крізь призму його відповідності певним цінностям, що можуть забезпечуватись правом або бути його основою [15, с. 65]. Використання аксіологічного підходу в якості одного з провідних методологічних прийомів в рамках міжнародного права зумовлено двома важливими чинниками. «По-перше, ціннісний підхід до права має своїм фундаментом певну філософську концепцію цінностей. Від розуміння природи цінностей безпосередньо залежить і визначення ціннісного змісту права. По-друге, саме тип праворозуміння безпосередньо впливає на тлумачення зв'язків між цінностями і правом, визнання його цінності для людини та суспільства [15, с. 65].

Використання аксіологічного підходу в процесі проведеного міжнародно-правових досліджень має базуватися на методичних засадах, що носять універсальний характер, які вироблені філософією, разом з тим ці засади підлягають певному уточненню та адаптації з урахуванням предмета міжнародного права, його завдань та функцій.

Особливістю міжнародного права є те, що воно ґрунтується на цінностях, що мають різне значення. Як відмічає В. Репецький: «деякі з них мають значення основних, оскільки виражають турботу про захист всього людства. Причому одна з груп цінностей міжнародного права слугує метою, а інші – засобами їх досягнення. І, як наслідок, зв'язок міжнародного права з цілями світового співтовариства надає його нормам значимості соціальних цінностей» [13, с. 173].

Застосування аксіологічного підходу є ключовим фактором, що сприяє розвитку методології міжнародного права, адже на його основі слід виокремлювати та розкривати змістовне навантаження ключових категорій міжнародного права за допомогою філософського розуміння цінностей.

Цивілізаційний підхід. Даний підхід в якості провідного методологічного інструменту міжнародного права орієнтований на визнання правового плюралізму в якості основи та фундаментальної цінності розвитку сучасного міжнародного права. В науковій літературі наголошується на непродуктивності та застарілості формаційного підходу, котрий тривалий час панував у вітчизняній правничій науці, пропагуючи єдиний, універсальний, загальний шлях історичного розвитку для усіх країн. На думку видатного українського вченого Ю. Оборотові, використання цивілізаційного підходу передбачає відмову від основоположних принципів формаційного підходу, а саме, принципу єдності людства і, відповідно, єдності культурно-історичного процесу, принципу історичної закономірності, тобто визначення сталих, існуючих зв'язків, що повторюються між людьми та результатами їх діяльності, принципу детермінізму, в визначальним значенням способу виробництва матеріальних благ, коли духовні явища мають вторинний, похідний характер, та принципу прогресу, коли суспільство розвивається поступово, піднімаючись на все вищі сходи розвитку [9, с. 31].

Цивілізаційний підхід дозволяє не лише збагнути все різноманіття національних правових культур з специфіч-

ними державними утвореннями, але й визначити межі, в рамках яких можлива модернізація державно-правової системи. Дана обставина має вкрай важливе значення, коли мова йде про розроблення міжнародних стандартів в тій чи іншій галузі, в основі яких здебільшого покладені західні цінності, що стає суттєвою перепорою на шляху їх запровадження в національне правове поле незахідними цивілізаціями.

Застосування цивілізаційного підходу в рамках міжнародного права дозволяє зрозуміти, що інші народи наділені власними культурними, ментальними, цивілізаційними особливостями, які не завжди співпадають з західними стандартами. Укорінившись в свідомості народів дані особливості виступають своєрідним бар'єром для безумовного прийняття західних цінностей, які, зазвичай, лежать в основі міжнародно-правових документів. Таким чином, значимість використання цивілізаційного підходу полягає, з одного боку, в можливості вивчення всього різноманіття на правовій карті світу, а з іншого – зближення правових систем і їхньої взаємодії в міжнародно-правовій сфері.

Герменевтичний підхід. Правові ідеї, закладені в міжнародно-правові акти завжди потребують певного «зчитування», розуміння. Саме фіксація певної правової ідеї в «букві» міжнародно-правового акту є підставою для різного читання, для визначення різного змісту. Таким чином, складається ситуація, коли інтерпретація змісту міжнародно-правового акту стає важливішою за сам акт. Адже, будь-який нормативно-правовий акт – це лише інструмент в умілих руках інтерпретатора. Саме багатоманітність розуміння одного і того ж нормативно-правового акту знаходиться в фокусі дослідження герменевтичного підходу.

Герменевтичний підхід в методології міжнародного права, «звертає увагу на мову як основний носій правової традиції і скарбницю багатоманітних символів. Мова – є однією з найбільших проблем, з якими стикаються в процесі укладення міжнародних договорів. Навіть кваліфіковані перекладачі не в змозі в повному об'ємі вирішити дану проблему. Правова термінологія варіюється у різних мовах. Тому знаходження еквіваленту слова або фрази може бути досить важливим завданням, яке має бути вирішене в процесі укладення міжнародних договорів в сфері регламентації наукових досліджень» [3, с. 98].

Незважаючи на всі ускладнення, що пов'язані з різномовними текстами нормативно-правових актів, посилення процесів міжнародної правотворчості сприяє процесу формування єдиної мови міжнародного права, в основі котрої лежать загальноприйняті терміни та поняття. Даний процес має провідне значення не лише для міжнародного, але й внутрішнього національного права, котре все більше і більше взаємодіє з міжнародним правом.

З урахуванням специфіки міжнародного права даний підхід є ключовим, оскільки більшість категорій та термінів міжнародного права необхідно додатково тлумачити і з'ясовувати їхнє функціональне призначення.

Історичний метод. На думку відомого українського вченого М. Костицького: «його природа та сутність пов'язані з тим, що розвиток будь-якого правового явища характеризується, послідовністю, спрямованістю, незворотністю, новачіями, збереженням досягнутих результатів, наступництвом та забезпеченням. Тобто історичний метод дає змогу відтворити особливості розвитку правового явища, реконструювати втрачені наукою пояснення окремих етапів його розвитку» [7, с. 14].

Історичний метод визначає орієнтири, що демонструє як те чи інше явище міжнародно-правової дійсності розвивається з часом. Відомий вислів О. Холмса «життя права – це не логіка; це досвід» свідчить про одне: досвід не можливо оцінити, якщо ми не в змозі оцінити історію. Іншими словами, як говорить індійський вчений Рабіндра К. Патак: «Наш досвід продовжує зберігатися у формі історії. Сьогоднішній досвід є частиною історії завтраш-

нього дня. Досвід може бути інституційним або індивідуальним. Таким чином, історичний підхід до правових досліджень набуває великого значення для розуміння внеску, внесеного інституційно чи індивідуально в еволюцію та дію права» [17].

Історичний метод здатний розкрити особливості розвитку та формування міжнародного права в хронологічній послідовності, розкривається розуміння міжнародного права (останнього). Історичний метод орієнтує на те, що у процесі пізнання явищ міжнародно-правової дійсності простежується циклова подібність різних етапів, яке пройшло в своїй еволюції явище, що стало предметом дослідження вченого-міжнародника. Зв'язок того чи іншого явища міжнародно-правової дійсності в його походженні, зміні чи розвитку з іншими дозволяє дійти висновку про наступність у міжнародному праві, як про найважливішу тенденцію розвитку всієї правової матерії.

Роль історичного методу в методології міжнародного права може бути проілюстрована виділення наступних конкретних завдань: 1) більш повного, всебічного, ґрунтовного осмислення існуючих міжнародно-правових понять та їхнього значення в науці міжнародного права з урахуванням того шляху, який пов'язує минуле з сьогоденням; 2) оцінки накопичених знань, що сприятимуть розвитку вітчизняної науки міжнародного права; 3) привнесення в науку міжнародного права нових знань, що здобуті на основі історичного аналізу.

Системно-функціональний метод. У процесі дослідження міжнародно-правових явищ цей метод дозволяє «розглянути явище як цілісний комплекс взаємопов'язаних елементів, тобто системи розглядаються з погляду функцій, заради яких вони створювалися. Це дає змогу усвідомити місце цих систем у суспільстві, їхню внутрішню структуру, скласти змістовне уявлення про кожну підсистему і її потенціал» [14, с. 28].

Суть даного методу полягає в розгляді міжнародно-правових явищ як деякої цілісної системи, що має складну структуру, кожен елемент якої має власне призначення та виконує певні функції, що спрямовані на задоволення певних потреб системи.

Системно-функціональний підхід дозволяє виділити будь-яку складну підсистему в області міжнародного права в якості самостійного об'єкта вивчення і розкласти її на окремі структурні елементи зі своїми функціями.

Порівняльно-правовий метод. Означений метод є одним з найбільш поширених у юридичній сфері. Пізнавальні можливості порівняльно-правового методу полягають не лише в виявленні протилежностей, відмінностей та рис спадковості правових систем різних рівнів, але й в формуванні загальнотеоретичних положень та конструкцій, виявленні закономірностей функціонування та розвитку, котрі враховують особливості міжнародної, регіональних та національних правових систем. Порівняльно-правовий метод дозволяє вийти за межі міжнародної системи, брати до уваги як позитивний, так і негативний правовий досвід. Використання даного методу дозволяє, з одного боку, врахувати весь потенціал міжнародної правової системи, а з іншого – врахувати та впроваджувати всі найкращі досягнення розвитку права на національному або регіональному рівнях (наприклад, досвід Європейського Союзу). Загалом цей метод дозволяє не лише краще пізнати особливості міжнародного права, але й брати до відома тенденції подальшого розвитку та вдосконалення. Знання цих тенденцій має не лише велике практичне значення, але й теоретичне, що дозволить працювати «на випередження».

Метод правового моделювання в міжнародно-правових дослідженнях представляє собою один з важливих методологічних інструментів пізнання міжнародно-правової дійсності та набуття нового знання. Застосування моделей в міжнародному праві здійснюється в першу

чергу для того аби прогнозувати правові рішення або для правового пояснення. Даний метод дозволяє на основі врахування сучасних тенденцій розвитку міжнародного права, факторів, що впливають на його розвиток, змодельовувати як конкретні універсальні міжнародно-правові стандарти (наприклад, в сфері міжнародного захисту навколишнього середовища), так і запропонувати проекти окремих нових положень до вже прийнятих міжнародно-правових документів (ще може бути у викладі, наприклад, протоколів, що будуть складовою частиною міжнародних стандартів) чи зміни до чинних статей.

Метод правового прогнозування. Прогнозування – це не прунто процес передбачення майбутнього, а науково обґрунтоване уявлення про напрями розвитку. Роль методу правового прогнозування в методології міжнародного права полягає, з одного боку, в висловлюванні можливих перспектив, станів, проблем в сфері міжнародного права, що можуть виникнути в майбутньому, а з іншого – в визначенні бажаного результату розвитку та трансформації явищ міжнародно-правової дійсності під впливом об'єктивних чинників чи цілеспрямованої діяльності з боку міжнародної спільноти.

Використання методу правового прогнозування в процесі дослідження явищ міжнародно-правової дійсності дозволяє сформулювати концепції подальшого розвитку міжнародного права. При цьому варто виходити з того, що історичний сенс різноманітних трансформацій в сфері міжнародного права полягає не просто в кількісній заміні наявного застарілого нормативного масиву на новий. Передусім таке прогнозування має ґрунтуватися на розумінні соціального розвитку як руху в напрямку правового прогресу.

Метод аналогії посідає особливе місце в методології міжнародного права. Застосування методу аналогії стає вкрай необхідним для закриття прогалин у міжнародному праві через використання загальних принципів права, оскільки застосування останніх має свої особливості та складності, пов'язані з самою правовою природою даних принципів. Однак метод аналогії слід використовувати обережно, особливо це стосується аналогії джерел міжнародного, регіонального, та національного права, оскільки міжнародне право використовує інструментарій, притаманний національному праву, вкладає дещо інший зміст в міжнародно-правові акти.

Висновки. аналіз проведеного дослідження дає всі підстави стверджувати, що методологія міжнародного права потребує нагального самостійного шляху розвитку. В.Ф. Антоненко слушно зазначає, що дослідження міжнародно-правових явищ вимагає особливої методології, адже міжнародне суспільство – це зовсім інша, ніж та, що базується на структурі держави, соціальна цінність, і дослідження конфліктності в межах цієї соціальної «мегацілісності» також повинне мати іншу, відмінну від «внутрішньодержавної», методологію [1, с. 59].

Ефективність використання методології міжнародного права дозволить не лише досягнути тій цілей, що ставить перед собою науковець, але й зібрати необхідний матеріал для вдосконалення міжнародно-правовий інститутів, а також надасть можливість юристам-міжнародникам гідно приймати участь в різних міжнародних інституціях.

Отже, вдосконалення методології міжнародного права, її розвиток відповідає сучасним потребам розвитку міжнародного права, націленого на те, щоб бути на крок попереду регіонального права, а тим більше національного права. Тому найбільш перспективними, ефективними будуть ті дослідження, котрі спрямовані не на вирішення другорядних проблем міжнародного права, не на пропозиції косметичних шляхів вирішення протиріч, що накопились в міжнародному праві, а на фундаментальний аналіз, результатом якого мають стати якісно нові теорії,

концепції та пропозиції по вдосконаленню міжнародного права. І ключем до вирішення даних завдає є методологія міжнародного права.

Викладене в даному дослідженні, безперечно, не претендує на повноту та вичерпність аналізу. Дана стаття – це

певне запрошення наукової спільноти до вивчення методології міжнародного права. Представляється, що подальший розгляд проблеми методології міжнародного права може скласти перспективний напрям розвитку міжнародно-правової теорії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антоненко В.Ф. Щодо проблем ефективності міжнародного права. *Вісник Харківського Національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2013. № 1042. С. 58–60.
2. Анцупова Т.О. Методологічні основи дослідження процесуального права Ради Європи. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2014. № 2. С. 158-164.
3. Громовенко К.В., Тицька Я.О. Методологічні основи дослідження міжнародно-правової регламентації наукових досліджень. *Правова позиція*. 2021. № 2 (31). С. 96-100.
4. Кельман М. Методологія сучасного правознавства: становлення та основні напрями розвитку. *Психологія і суспільство*. 2015. № 4. С. 33-46.
5. Ковальчук С.О. Вчення про речові докази у кримінальному процесі: теоретико-правові та практичні основи: монографія. Івано-Франківськ: Супрун В.П., 2017. 618 с.
6. Короткий Т.Р. Проблеми дослідження міжнародно-правового механізму охорони морського середовища у методологічному сенсі. *Міжнародні читання з міжнародного права пам'яті професора П.Є. Казанського*: матеріали третьої міжнарод. наук. конф. (м. Одеса, 2-3 листопада 2012 р.). Одеса: Фенікс, 2012. С. 529-531.
7. Костицький М.В. Ключові підходи до методології пізнання української історико-правової дійсності. *Право*. 2015. № 12. С. 12–17.
8. Костицький М.В. Деякі питання методології юридичної науки. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 3-11.
9. Оборотов Ю. Оборотов Ю. М. Традиції і новації у правовому розвитку: моногр. Одеса: Юридична література, 2001. 160 с.
10. Павлов С.С. Методологія досліджень правових традицій України. *Актуальні проблеми політики*. Збір. наук. праць. Голов. ред. С.В. Ківалов; відп. за вип. Л.І. Кормич. Одеса: Фенікс, 2007. Вип. 30. С. 85-93.
11. Рабінович П.М. Методологія юридичної науки. *Юридична енциклопедія*: у 6 т. Київ: Видавництво «Українська енциклопедія» імені М.П. Бажана, 2001. Т. 3. 702 с.
12. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави. Київ: Атака, 2001. 191 с.
13. Репецький В. Соціальна цінність міжнародного права. *Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини*. 2012. Випуск 31. С. 169-174.
14. Сурілов О.В. Теорія держави і права: підручник. Одеса: Астропринт. 1998. 224 с.
15. Фальковський А.О. Особливості використання аксіологічного підходу в порівняльно-правових дослідженнях. *Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку: Збірник наукових праць*. Львів, Київ: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. С. 64-67.
16. Ялі М.Х. Синергетичний підхід у сучасних дослідженнях міжнародних відносин. *Проблеми міжнародних відносин*. 2012. № 4. С. 112–123.
17. Rabindra Kr. Pathak. Historical Approach to Legal Research. URL: https://www.researchgate.net/publication/336676844_Historical_Approach_to_Legal_Research